

بررسی حقوقی اعطا اهلیت به هوش مصنوعی

زهرا کردزاده^۱ / احمد دیلمی^۲

* نوع مقاله: پژوهشی / تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۱۸ / تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۰۹

کدمقاله: JHVMN-۲۶۰۲-۱۳۵۵

چکیده

با توسعه فناوری‌های هوش مصنوعی و افزایش نقش آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های مستقل، مسئله اعطای اهلیت حقوقی به این سیستم‌ها به یکی از چالش‌های مهم حقوقی تبدیل شده است. این پژوهش با روش تحلیلی-تطبیقی به بررسی شرایط و پیامدهای این اقدام می‌پردازد و تمرکز اصلی خود را بر تحلیل مسئولیت‌های مدنی و امکان بیمه‌کردن فعالیت‌های هوش مصنوعی قرار می‌دهد. مبانی حقوقی سنتی، اهلیت را به اشخاص حقیقی و حقوقی (مانند شرکت‌ها) محدود می‌کند که از اراده و قصد مستقل برخوردارند. با این حال، پیشرفت سیستم‌های هوشمند، به ویژه نمونه‌های خودمختار، این پرسش را مطرح می‌سازد که آیا می‌توان با الهام از مفهوم شخصیت حقوقی، ظرفیتی مشابه برای هوش مصنوعی در نظر گرفت تا بتواند صاحب حق و تکلیف شود و مستقیماً مسئول خسارات ناشی از اقداماتش شناخته شود. این امر به ویژه در حوزه مسئولیت مدنی حیاتی است؛ زیرا در رویه رایج، مسئولیت نهایتاً به سازندگان، مالکان یا کاربران سیستم‌ها بازمی‌گردد که با افزایش استقلال هوش مصنوعی، ناکافی یا ناعادلانه به نظر می‌رسد. نتایج تحقیق حاکی از آن است که اعطای اهلیت حقوقی محدود به هوش مصنوعی، هرچند پیچیده، امکان‌پذیر است و می‌تواند به توزیع عادلانه‌تر مسئولیت و جبران مؤثرتر خسارت‌ها بینجامد. این امر مستلزم بازتعریف مفاهیم حقوقی مانند اراده و قصد و نیز ایجاد چارچوب‌های نظارتی و ثبت مشخصات است. در حوزه بیمه، این رویکرد می‌تواند منجر به ایجاد «بیمه مسئولیت اختصاصی برای هوش مصنوعی» شود که در آن، سیستم هوشمند به عنوان یک موضوع بیمه‌شده مستقل، پوشش بیمه‌ای داشته باشد. در نهایت، تحقق این ایده نیازمند بازنگری اساسی در قوانین فعلی و تدوین مقررات جدیدی است که شخصیت حقوقی نوینی را برای سیستم‌های هوشمند بسیار پیشرفته به رسمیت بشناسد و حدود حقوق و تکالیف، از جمله مسئولیت جبران خسارت و سازوکارهای بیمه‌ای آن را به وضوح تعریف کند.

واژگان کلیدی: اهلیت حقوقی، هوش مصنوعی، مسئولیت مدنی، بیمه، حقوق مدنی، قانون‌گذاری.

^۱. دانشجو دکتری، گروه حقوق خصوصی، دانشگاه قم، قم، ایران. (نویسنده مسئول) kordzadehzahra@gmail.com

^۲. دانشیار، گروه حقوق خصوصی، دانشگاه قم، قم، ایران. a-deylami@qom.ac.ir

مقدمه

در دنیای امروز، پیشرفت‌های سریع در زمینه هوش مصنوعی (AI) چالش‌های جدی برای نظام‌های حقوقی و فقهی به همراه داشته است. یکی از پرسش‌های بنیادی که در این راستا مطرح می‌شود، اعطای اهلیت حقوقی به هوش مصنوعی است. به عبارت دیگر، آیا می‌توان به سیستم‌های هوش مصنوعی شخصیت حقوقی اعطا کرد و آیا این سیستم‌ها مسئولیت مدنی دارند؟ این مسئله به ویژه در ارتباط با مسئولیت‌های قانونی ناشی از اقدامات هوش مصنوعی و چالش‌هایی که برای بیمه‌ها ایجاد می‌کند، اهمیت پیدا کرده است. این مقاله به بررسی حقوقی اعطای اهلیت به هوش مصنوعی و تحلیل مسئولیت‌های مدنی آن تحت پوشش بیمه می‌پردازد و تلاش دارد تا پاسخی به این پرسش‌های اساسی بدهد. هوش مصنوعی به سرعت در حال گسترش است و سیستم‌های مبتنی بر AI در حال انجام وظایف متعددی هستند که پیش‌تر تنها از عهده انسان‌ها برمی‌آمد. از جمله این وظایف می‌توان به تصمیم‌گیری‌های خودکار در حوزه‌های مختلف نظیر پزشکی، صنعت خودروسازی، حمل‌ونقل و خدمات مالی اشاره کرد. در این میان، یکی از مسائلی که به سرعت در حال ظهور است، این است که آیا این سیستم‌ها باید به عنوان موجودات حقوقی شناخته شوند و در صورت بروز خسارت، مسئولیت آن‌ها چگونه تعیین خواهد شد؟ در حال حاضر، نظام‌های حقوقی به طور کلی بر اساس مبانی حقوقی انسان‌ها و نهادهای حقوقی سازمان‌دهی شده‌اند و در مواجهه با سیستم‌های هوش مصنوعی، با چالش‌های اساسی روبرو هستند.

هدف این مقاله بررسی امکان اعطای اهلیت حقوقی به هوش مصنوعی و تحلیل مسئولیت‌های ناشی از اقدامات این سیستم‌ها، به ویژه در زمینه پوشش بیمه‌ای، است. این مقاله تلاش می‌کند تا به این پرسش‌ها پاسخ دهد که آیا هوش مصنوعی می‌تواند شخصیتی حقوقی داشته باشد و در صورتی که خسارتی وارد کند، چه میزان مسئولیت مدنی متوجه این سیستم‌ها خواهد بود. همچنین، مقاله به بررسی ضرورت‌های قانونی و فنی ایجاد پوشش بیمه‌ای برای هوش مصنوعی در صورت بروز آسیب‌های ناشی از اقدامات آن پرداخته و چالش‌های آن را تحلیل می‌کند. این تحقیق از روش توصیفی تحلیلی استفاده می‌کند. ابتدا، مفاهیم کلیدی مربوط به هوش مصنوعی و مسئولیت‌های ناشی از آن بررسی می‌شود. سپس، با استفاده از تحلیل‌های تطبیقی و تحلیلی، چالش‌ها و مسائل قانونی در خصوص اعطای اهلیت به هوش مصنوعی و پوشش بیمه‌ای آن مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در نهایت، نتایج حاصل از این تحقیق به ارائه راهکارهایی برای تنظیم قوانین و مقررات جدید در راستای تطبیق با فناوری‌های نوین پرداخته و به ارائه پیشنهاداتی در این زمینه خواهد پرداخت.

در سال‌های اخیر، بسیاری از مقالات علمی و پایان‌نامه‌ها به بررسی ابعاد مختلف هوش مصنوعی و اهلیت حقوقی آن پرداخته‌اند. برخی از این تحقیقات به بررسی پاسخ به این سؤال که آیا این سیستم‌ها باید به عنوان موجودات حقوقی پذیرفته شوند، پرداخته‌اند. به عنوان مثال، در پایان‌نامه‌ای که تحت عنوان "هوش مصنوعی و حقوق: چالش‌های قانونی و فقهی" نوشته شده است، به چالش‌های حقوقی اعطای شخصیت حقوقی به هوش مصنوعی و بررسی مسئولیت‌های مدنی آن پرداخته شده است. همچنین مقاله‌ای تحت عنوان "مسئولیت مدنی سیستم‌های هوش مصنوعی و ضرورت پوشش بیمه‌ای" در مسئولیت‌های قانونی سیستم‌های هوشمند و نیاز به پوشش بیمه‌ای برای جبران خسارات ناشی از اقدامات آن‌ها مورد بررسی قرار گرفته است.

در این نوشتار در محورهای زیر ساماندهی شده است:

۱. شناسایی اهلیت حقوقی، هوش مصنوعی و مسئولیت مدنی.
  ۲. تحلیل و بررسی مسئولیت هوش مصنوعی و نحوه تعیین مسئولیت برای این سیستم‌ها اختصاص خواهد یافت.
  ۳. به پوشش بیمه‌ای هوش مصنوعی و چالش‌های مربوط به آن پرداخته خواهد شد.
  ۴. در نهایت، به نتایج تحقیق و پیشنهادات قانونی خواهد پرداخت.
- این مقاله در تلاش است تا پاسخی به سؤالات اساسی پیرامون اعطای اهلیت حقوقی به هوش مصنوعی و مسئولیت‌های آن ارائه دهد و در نهایت راهکارهایی برای تدوین قوانین و مقررات جدید در این زمینه پیشنهاد کند.

۱- ادبیات بحث

در این مقاله، چند مفهوم کلیدی وجود دارد که باید پیش از ورود به مباحث اصلی، توضیح داده شوند:

۱-۱- هوش مصنوعی

به مجموعه‌ای از سیستم‌های کامپیوتری اطلاق می‌شود که قادر به انجام وظایفی هستند که معمولاً نیاز به هوش انسانی دارند، از جمله یادگیری، تصمیم‌گیری، و حل مسائل.

۱-۲- اهلیت حقوقی

به معنی توانایی داشتن حقوق و تکالیف قانونی در یک نظام حقوقی است. در این مقاله، به این پرسش پرداخته می‌شود که آیا سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند به عنوان موجودات دارای اهلیت حقوقی شناخته شوند.

۱-۳- مسئولیت مدنی

مسئولیتی است که فرد یا نهادی در قبال خسارات یا ضررهایی که به دیگری وارد می‌کند، به عهده دارد. در این تحقیق، به مسئولیت مدنی ناشی از اقدامات سیستم‌های هوش مصنوعی پرداخته خواهد شد.

۲- مفهوم اهلیت حقوقی و پیشینه آن

اهلیت حقوقی به معنای توانایی داشتن حقوق و تکالیف در یک نظام حقوقی است. در طول تاریخ، اهلیت حقوقی به‌طور کلی به انسان‌ها و برخی نهادهای حقوقی مانند شرکت‌ها و موسسات محدود بوده است. این اهلیت معمولاً شامل حقوق مالکیت، قرارداد، ارث، و مسئولیت است و از آن برای اعمال حقوق و تکالیف قانونی استفاده می‌شود (حسینی، ۱۴۰۳: ۱۴۷).

با پیشرفت فناوری‌ها، به ویژه هوش مصنوعی، این پرسش مطرح می‌شود که آیا باید به این سیستم‌ها همانند اشخاص حقوقی، اهلیت حقوقی اعطا کرد؟ در پاسخ به این سوال، حقوق‌دانان و اندیشمندان حقوقی به دو رویکرد مختلف پرداخته‌اند:

۲-۱- دیدگاه مخالف

این دیدگاه معتقد است که سیستم‌های هوش مصنوعی فاقد توانایی‌های ذهنی و اخلاقی لازم برای دارا بودن اهلیت حقوقی هستند. به عبارت دیگر، این سیستم‌ها نمی‌توانند حقوق و مسئولیت‌های قانونی را مانند انسان‌ها تحمل کنند (سلیمی، ۱۴۰۱: ۴۱).

۲-۲- دیدگاه موافق

در مقابل، برخی حقوق‌دانان معتقدند که با توجه به توانایی‌های هوش مصنوعی در تصمیم‌گیری مستقل و ایجاد آثار حقوقی، باید اهلیت حقوقی به این سیستم‌ها اعطا شود (هاشمی زاده، ۱۴۰۳: ۱۵۰).

۳- هوش مصنوعی و سیر تحول آن

هوش مصنوعی (AI) به مجموعه‌ای از الگوریتم‌ها و سیستم‌های یادگیری اطلاق می‌شود که می‌توانند عملکردهای انسانی مانند یادگیری، تصمیم‌گیری، شبیه‌سازی و حل مسائل را انجام دهند (کریمی، ۱۳۹۹: ۳۲). پیشرفت‌های سریع در زمینه AI به معنای آن است که این سیستم‌ها قادر به انجام وظایف پیچیده‌ای هستند که قبلاً تنها از عهده انسان‌ها برمی‌آمد.

در حال حاضر، برخی سیستم‌های هوش مصنوعی به سطحی از استقلال رسیده‌اند که می‌توانند تصمیمات قانونی بگیرند و حتی آثار مالی و جانی داشته باشند. این تحول باعث شده است تا مسئله اعطای اهلیت حقوقی به هوش مصنوعی به یک چالش قانونی جدی تبدیل شود. به‌ویژه در حوزه‌هایی مانند خودروهای خودران، هوش مصنوعی در پزشکی، و سیستم‌های مالی هوشمند، این سیستم‌ها قادر به اتخاذ تصمیمات به صورت مستقل هستند و این تصمیمات می‌تواند آثار حقوقی قابل توجهی داشته باشد (حسینی و هاشمی زاده، ۱۴۰۳: ۱۵۶).

۴- رویکردهای مختلف در خصوص اهلیت حقوقی هوش مصنوعی

مباحث حقوقی پیرامون اهلیت حقوقی هوش مصنوعی از جنبه‌های مختلفی قابل بررسی است. در این راستا، نظریات مختلفی وجود دارد:

۴-۱- نظریه شخص‌پنداری حقوقی

این دیدگاه که از برخی نظام‌های حقوقی به ویژه نظام حقوقی فرانسه الهام گرفته است، بر این باور است که سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند شخصیتی حقوقی داشته باشند. به نظر می‌رسد در برخی مواقع، مثل زمانی که هوش مصنوعی مسئولیتی ایجاد می‌کند (مانند تصمیمات مربوط به تصادفات خودروهای خودران)، می‌توان این سیستم‌ها را مسئول و دارای اهلیت دانست.

الکساندر در مقاله (The Legal Status of Artificially Intelligent Robots Personhood) به بیان مطالب ارزنده‌ای می‌پردازد: توسعه فناوری‌های هوش مصنوعی موجب شده ربات‌هایی ساخته شوند که توانایی تصمیم‌گیری مستقل، یادگیری و تعامل با محیط را دارند. این پیشرفت‌ها موجب شده مرزهای سنتی میان ابزار و عامل مخدوش شود و سوالات بنیادینی در خصوص شخصیت، مسئولیت و پاسخگویی حقوقی این سیستم‌ها مطرح گردد.

۱. شخصیت حقوقی ربات‌ها

در حقوق سنتی، تنها انسان‌ها و برخی نهادها مانند شرکت‌ها دارای شخصیت حقوقی‌اند. اما در موارد خاص، قانون‌گذاران به اشیای غیرانسانی نیز شخصیت حقوقی اعطا کرده‌اند (مثلاً شرکت‌ها یا حتی رودخانه‌ها در برخی کشورها). الکساندر در پایان‌نامه خود استدلال می‌کند که ربات‌های دارای هوش مستقل ممکن است شایسته نوعی شخصیت حقوقی محدود شوند تا بتوان برای اعمال‌شان چارچوب قانونی تعریف کرد.

او به این نکته اشاره می‌کند که این اقدام باید با دقت انجام شود، چرا که اعطای بی‌قید و شرط شخصیت ممکن است منجر به سوءاستفاده، فرار از مسئولیت یا بی‌عدالتی شود.

۲. مسئولیت و پاسخگویی

یکی از چالش‌های مهم در پذیرش شخصیت حقوقی ربات‌ها، تعیین مسئول در هنگام بروز خطاست. در صورت ایجاد خسارت توسط یک ربات هوشمند، چه کسی باید پاسخگو باشد؟

سه سناریو محتمل مطرح می‌شود:

۱-۲- مسئولیت توسعه‌دهنده یا سازنده

۲-۲- مسئولیت کاربر یا مالک

۳-۲- مسئولیت مستقل ربات (در صورت داشتن شخصیت حقوقی)

الکساندر پیشنهاد می‌دهد از مدلی ترکیبی استفاده شود و در موارد خاص، ربات تحت نظارت بیمه یا صندوق‌های جبرانی فعالیت کند.

۳. مالیات بر ربات‌ها

با جایگزینی ربات‌ها به جای نیروی کار انسانی، درآمدهای مالیاتی دولت‌ها از طریق مالیات بر درآمد کاهش می‌یابد. برخی اندیشمندان پیشنهاد کرده‌اند که ربات‌ها نیز مانند انسان‌ها مشمول مالیات شوند. استدلال می‌کند که در صورت اعطای شخصیت حقوقی، می‌توان ساختاری برای مالیات‌ستانی از ربات‌ها طراحی کرد، یا در مواردی از شرکت‌هایی که از آن‌ها بهره‌برداری می‌کنند، مالیات اضافی گرفت.

۴. نظارت و قانون‌گذاری

بدون وجود چارچوب نظارتی، امکان سوءاستفاده یا بروز رفتارهای مخرب توسط هوش مصنوعی وجود دارد. نویسندگان بر ضرورت تدوین قوانین شفاف برای توسعه، استفاده، آموزش و به‌روزرسانی ربات‌ها تاکید دارد.

همچنین پیشنهاد می‌کند که نهادهای نظارتی مستقلی برای ارزیابی ریسک‌ها، صدور مجوز و پایش عملکرد هوش مصنوعی تأسیس شوند.

در نهایت نتیجه می‌گیرد که در آینده‌ای نه‌چندان دور، احتمالاً نیاز به شناسایی شخصیت حقوقی محدود برای برخی ربات‌های هوشمند وجود خواهد داشت. با این حال، چنین اقدامی باید با تبیین مسئولیت‌ها، ساختار مالیاتی مشخص و سازوکارهای نظارتی مؤثر همراه باشد تا تعادل میان نوآوری و عدالت اجتماعی حفظ شود.

۴-۲- نظریه انتساب مسئولیت به انسان‌ها یا نهادهای حقوقی

دیدگاه دیگری وجود دارد که بر این اساس، سیستم‌های هوش مصنوعی به عنوان موجودات مستقل در نظر گرفته نمی‌شوند و مسئولیت‌های حقوقی ناشی از اقدامات آنها باید بر عهده انسان‌ها (طراحان، توسعه‌دهندگان یا کاربران) قرار گیرد. در این دیدگاه، هوش مصنوعی فقط به عنوان ابزاری در دست انسان‌ها محسوب می‌شود که نمی‌تواند مسئولیت‌های مستقل ایجاد کند (مکی، ۱۴۰۳: ۴۷).

۵- مسئولیت هوش مصنوعی

در تحلیل مسئولیت ناشی از اقدامات هوش مصنوعی، باید به این سوال اساسی پرداخته شود که در صورت بروز خسارت یا ضرر ناشی از اقدامات هوش مصنوعی، مسئولیت بر عهده چه کسی قرار می‌گیرد؟

در حال حاضر، سیستم‌های هوش مصنوعی قادر به انجام تصمیمات خودکار هستند که ممکن است خسارت‌هایی را به افراد وارد کنند. به عنوان مثال، در خودروهای خودران، تصمیمات خودکار این سیستم‌ها ممکن است به تصادفات منجر شوند. در این موارد، آیا باید مسئولیت‌ها بر عهده طراحان سیستم‌های هوش مصنوعی باشد یا به سیستم‌های هوش مصنوعی اهلیت مسئولیت داده شود؟

برخی نظریات حقوقی بر این باورند که مسئولیت باید بر عهده طراحان یا تولیدکنندگان سیستم‌های هوش مصنوعی باشد، زیرا آنها هستند که این سیستم‌ها را طراحی و توسعه داده‌اند و کنترل بر نحوه عملکرد این سیستم‌ها دارند. از سوی دیگر، در برخی موارد دیگر، مانند تصمیم‌گیری‌های کاملاً مستقل توسط هوش مصنوعی، برخی معتقدند که باید مسئولیت به خود سیستم‌ها داده شود (همان).

۶- بیمه و هوش مصنوعی

مسئله پوشش بیمه‌ای برای خسارات ناشی از هوش مصنوعی یکی از مهم‌ترین چالش‌ها است. به‌ویژه در زمینه‌هایی چون خودروهای خودران و عملکردهای پزشکی هوش مصنوعی، بیمه‌گذاران نیاز دارند تا پوشش‌های مناسب برای خسارات احتمالی ناشی از اقدامات این سیستم‌ها داشته باشند. این مسئله نیازمند تحلیل‌های عمیق در مورد چگونگی تخصیص مسئولیت و تعیین حد بیمه‌ها است.

در حال حاضر، برخی از شرکت‌های بیمه تلاش دارند مدل‌هایی برای پوشش خسارت‌های ناشی از هوش مصنوعی ارائه دهند. اما هنوز در بسیاری از کشورهای جهان، مقررات دقیق و مشخصی در این زمینه وجود ندارد (حسینی، یارجیان، یزدانی، ۱۴۰۳: ۲۰). این مقاله به بررسی این مسئله پرداخته و به چالش‌های قانونی و فنی این پوشش‌های بیمه‌ای اشاره می‌کند.

۷- بررسی رویکردهای حقوقی و الزامات قانونی در خصوص اعطای اهلیت به هوش مصنوعی

در پاسخ به این سوال که آیا می‌توان به هوش مصنوعی اهلیت حقوقی اعطا کرد یا خیر، دیدگاه‌های مختلفی در سطح حقوقی وجود دارد. این دیدگاه‌ها عمدتاً به دو دسته تقسیم می‌شوند: دیدگاه‌های موافق و دیدگاه‌های مخالف.

برخی حقوق‌دانان معتقدند که با توجه به توانمندی‌های هوش مصنوعی در تصمیم‌گیری‌های مستقل و آثار حقوقی که از این تصمیمات ناشی می‌شود، باید این سیستم‌ها را به عنوان موجودات حقوقی شناخته و به آن‌ها اهلیت اعطا کرد. در این دیدگاه، هوش مصنوعی به عنوان یک شخصیت حقوقی غیر انسانی در نظر گرفته می‌شود که می‌تواند مسئولیت‌های حقوقی و تکالیف قانونی داشته باشد (شریفی، ۱۴۰۲: ۳۳). بر اساس این دیدگاه، همانطور که به شرکت‌ها و موسسات شخصیت حقوقی داده می‌شود، به هوش مصنوعی نیز می‌توان شخصیت حقوقی اعطا کرد.

در مقابل، بسیاری از حقوق‌دانان و صاحب‌نظران بر این عقیده‌اند که اهلیت حقوقی تنها باید به موجوداتی تعلق گیرد که دارای شعور، اراده و مسئولیت اخلاقی هستند. از آنجا که سیستم‌های هوش مصنوعی فاقد این ویژگی‌ها هستند، نمی‌توانند اهلیت حقوقی داشته باشند. به عبارت دیگر، این

سیستم‌ها صرفاً ابزارهایی هستند که توسط انسان‌ها طراحی و برنامه‌ریزی می‌شوند و مسئولیت‌های حقوقی ناشی از عملکرد آن‌ها باید به سازندگان و کاربران این سیستم‌ها نسبت داده شود (خیرالهی، امیری، ۱۴۰۳: ۴۹).

۷-۱- رویکردهای بین‌المللی در اعطای اهلیت به هوش مصنوعی

برخی از کشورهای جهان، به ویژه آلمان و فرانسه، به طور رسمی به بررسی وضعیت حقوقی سیستم‌های هوش مصنوعی پرداخته‌اند. در آلمان، طرح‌های قانونی در خصوص مسئولیت‌های ناشی از عملکرد هوش مصنوعی در حال بررسی است. این کشور در نظر دارد که برای سیستم‌های خودران، چارچوب‌های قانونی برای تعیین مسئولیت‌ها ایجاد کند. این اقدامات شامل طرح‌هایی برای مشخص کردن مسئولیت در صورت بروز تصادفات خودروهای خودران و ایجاد پوشش‌های بیمه‌ای برای این نوع خسارات است (مکی و کشکولیان، ۱۴۰۳: ۷۱).

در فرانسه، کمیته اخلاقی هوش مصنوعی به بررسی مسائلی مانند مسئولیت و حقوق سیستم‌های هوش مصنوعی پرداخته و تاکید کرده است که برای جلوگیری از عدم قطعیت‌های حقوقی، باید چارچوب‌هایی برای تخصیص مسئولیت‌های قانونی به این سیستم‌ها ایجاد شود (آشنا، ۱۳۹۹: ۳۶). با این حال، هنوز در بسیاری از کشورهای جهان، عدم توافق جدی در این زمینه وجود دارد و بحث‌های مربوط به اعطای اهلیت به هوش مصنوعی همچنان در حال پیشرفت است.

۷-۲- چالش‌ها و الزامات اجرایی در اعطای اهلیت به هوش مصنوعی

اعطای اهلیت به هوش مصنوعی به ویژه در زمینه‌های مسئولیت و بیمه، چالش‌های زیادی را به همراه دارد. یکی از این چالش‌ها، چگونگی تخصیص مسئولیت‌ها در صورت بروز خسارات ناشی از تصمیمات سیستم‌های هوش مصنوعی است. این سیستم‌ها که ممکن است از الگوریتم‌های پیچیده برای اتخاذ تصمیمات استفاده کنند، در مواردی ممکن است خسارات جدی به افراد وارد کنند.

۷-۲-۱- مسئولیت سازندگان و برنامه‌نویسان

یکی از چالش‌های اصلی این است که در صورت بروز خسارات ناشی از عملکرد سیستم‌های هوش مصنوعی، مسئولیت باید به سازندگان یا برنامه‌نویسان این سیستم‌ها تعلق گیرد. با این حال، این مسئولیت می‌تواند پیچیدگی‌هایی ایجاد کند، زیرا بسیاری از سیستم‌های هوش مصنوعی به گونه‌ای

طراحی شده‌اند که قادر به یادگیری و تطبیق با شرایط جدید هستند و ممکن است عملکردهای غیرقابل پیش‌بینی داشته باشند (حسینی، ۱۴۰۰: ۴۵).

۷-۲-۲- مسئولیت کاربران

یکی دیگر از مسائل این است که در مواردی که از هوش مصنوعی استفاده تجاری یا شخصی می‌شود، مسئولیت آن ممکن است به کاربران نیز تعلق گیرد. به عنوان مثال، در صورتی که کاربر از یک سیستم خودران استفاده کرده و آن سیستم باعث بروز تصادف شود، آیا باید مسئولیت بر عهده کاربر باشد؟ این سوالات همچنان بدون پاسخ دقیق در بسیاری از کشورها باقی مانده است (کریمی، ۱۳۹۹: ۲۰).

۷-۲-۳- عدم وجود چارچوب‌های قانونی خاص

هنوز در بسیاری از کشورها، چارچوب‌های قانونی خاصی برای شناسایی مسئولیت‌ها و تعیین مسئولیت‌های بیمه‌ای در خصوص سیستم‌های هوش مصنوعی وجود ندارد. به همین دلیل، بسیاری از کشورها در حال بررسی ایجاد قوانین جدید هستند تا مسئولیت‌های حقوقی ناشی از عملکرد هوش مصنوعی را شفاف‌سازی کنند (خاکی، ۱۴۰۰).

اما در انتها مسئولیت این سیستم در دو بعد باید مطرح گردد، می‌توان بجای مسئولیت مدنی برای هوش مصنوعی بیان کنیم که مسئولیت این سیستم تضمین شود درسته که مبنا توافق است اما :

۱. یا قانون تضمین کند

۲. یا خود هوش مصنوعی (منظور صاحب یا کارفرما هوش مصنوعی است).

در این صورت است که تمرکز از اهلیت مسئولیت می‌تواند به سمت اهلیت استحقاق رود چرا که قائل شدن این اهلیت برای هوش مصنوعی راحت تر از اهلیت مسئولیت است چون قائل شدن اهلیت مسئولیت لازمه‌های وسیعی دارد که این سیستم از تحمل بسیاری از آنها عاجز است. به عنوان مثال فرض ضمان قهری است چرا که پیش نیاز این ضمان خطا و کار نامشروع است که هوش مصنوعی ندارد چون تکلیفی نداشته است.

۸- الزامات بیمه‌ای در خصوص مسئولیت‌های ناشی از هوش مصنوعی

با گسترش استفاده از هوش مصنوعی در صنایع مختلف، از جمله خودروسازی، پزشکی و خدمات مالی، پوشش‌های بیمه‌ای برای خسارات ناشی از عملکرد این سیستم‌ها به امری ضروری تبدیل شده است. شرکت‌های بیمه در حال تلاش برای ایجاد مدل‌های بیمه‌ای هستند که بتواند این نوع خسارات را پوشش دهد. اما چالش اصلی در این زمینه، شناسایی مسئولیت‌ها و تخصیص دقیق بیمه‌ها است. آیا باید مسئولیت‌های ناشی از تصادفات خودروهای خودران را به سیستم‌های هوش مصنوعی نسبت داد، یا باید بیمه‌گذاران، طراحان، یا تولیدکنندگان را مسئول دانست؟ این مسائل نیاز به بررسی و تصویب مقررات دقیق بیمه‌ای در سطح ملی و بین‌المللی دارند (باقری، ۱۴۰۴: ۳۴).

در زمینه بیمه و جبران خسارات ناشی از هوش مصنوعی، می‌توان به الزامات جدیدی که نیازمند توسعه هستند، اشاره کرد. سیستم‌های هوش مصنوعی به‌ویژه در حوزه‌های خودروسازی و پزشکی ممکن است منجر به ایجاد خسارات جبران‌ناپذیری شوند که باید برای پوشش‌دهی آن‌ها تدابیر خاصی اتخاذ شود.

مسئولیت‌های ناشی از عملکرد سیستم‌های هوش مصنوعی و الزامات بیمه‌ای آن‌ها، موضوعات پیچیده‌ای هستند که نیازمند تدوین قوانین جامع و دقیق در سطح ملی و بین‌المللی هستند. به منظور اطمینان از پاسخگویی مناسب در مقابل خسارات ناشی از عملکرد هوش مصنوعی، باید گفت تدابیر لازمه بهره‌مندی از این سیستم است که:

۱. ایجاد چارچوب‌های قانونی برای شناسایی مسئولیت‌های هوش مصنوعی در قوانین داخلی کشورهای مختلف به خصوص در ایران، نیاز به قانون‌گذاری جدید داریم که به وضوح مسئولیت‌ها را برای سازندگان، کاربران و خود سیستم‌ها مشخص کند. همچنین، ایجاد چارچوب‌های حقوقی در سطح بین‌المللی می‌تواند منجر به هماهنگی در نظام‌های مختلف شود و مشکلات مربوط به مسئولیت‌های هوش مصنوعی را به حداقل برساند.

۲. تدوین قوانین جدید بیمه‌ای برای پوشش خسارات ناشی از تصمیمات و عملکرد سیستم‌های هوش مصنوعی.

۳. همکاری بین‌المللی جهت ایجاد استانداردهای جهانی برای مسئولیت‌های بیمه‌ای در حوزه هوش مصنوعی، بگونه‌ای توسعه بیمه‌های خاص، سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند خسارات جبران‌ناپذیری ایجاد کنند که بیمه‌های سنتی قادر به پوشش آن‌ها نیستند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود ایجاد بیمه‌های خاص برای سیستم‌های هوش مصنوعی در بخش‌های مختلف نظیر خودروهای خودران، ربات‌های پزشکی و دیگر تکنولوژی‌های مشابه در دستور کار قرار گیرد. این بیمه‌ها باید نه تنها خسارات جانی و مالی را پوشش دهند بلکه باید به نحوی تنظیم شوند که تمامی ابعاد مسئولیت‌های را در بر بگیرند. تأسیس نهادهای مستقل برای نظارت بر هوش مصنوعی می‌تواند کمک‌کننده باشد چراکه با توجه به ویژگی‌های خاص هوش مصنوعی، یکی از پیشنهادات مهم در این زمینه تأسیس نهادهای نظارتی و تنظیم‌گری مستقل است که بتوانند بر عملکرد سیستم‌های هوش مصنوعی نظارت کنند و مسئولیت‌های آن‌ها را در صورت بروز خسارت تعیین نمایند. این نهادها می‌توانند به عنوان مراجع قضائی مستقل در زمینه بررسی و تجزیه و تحلیل خسارات ناشی از هوش مصنوعی عمل کنند. با توجه به پیچیدگی‌های موضوع، آموزش و ارتقاء آگاهی عمومی از مسئولیت‌های قانونی مرتبط با هوش مصنوعی می‌تواند به کاهش مشکلات حقوقی کمک کند، پژوهش‌های علمی و تخصصی در زمینه حقوق هوش مصنوعی و مسئولیت مدنی ناشی از آن باید مورد حمایت قرار گیرد. دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی باید بر روی این مسئله کار کنند تا چارچوب‌های قانونی و فنی برای مقابله با چالش‌های ناشی از هوش مصنوعی تدوین شود. همچنین توجه به ابعاد اخلاقی و اجتماعی هوش مصنوعی، علاوه بر ابعاد حقوقی و بیمه‌ای ضروری است. مسائل مربوط به حقوق بشر، حریم خصوصی و عدالت اجتماعی در استفاده از هوش مصنوعی باید به دقت بررسی شوند. این جنبه‌ها می‌توانند در جلوگیری از بی‌عدالتی و آسیب به افراد و جوامع کمک کنند.

۸-۱- بیمه مسئولیت برای سیستم‌های خودران

یکی از اصلی‌ترین چالش‌های بیمه‌ای در حوزه هوش مصنوعی، پوشش‌دهی به خسارات ناشی از تصادفات خودروهای خودران است. طبق ماده ۴ قانون بیمه اجباری خسارت وارد به شخص ثالث در حوادث ناشی از وسایل نقلیه (مصوب ۱۳۹۵)، بیمه‌های مسئولیت باید به طور خاص برای خسارات ناشی از سیستم‌های هوش مصنوعی خودران تنظیم شوند. به عبارت دیگر، این سیستم‌ها به عنوان نهادهای مسئولیتی جدید باید تحت پوشش بیمه‌هایی قرار بگیرند که هم در زمینه جبران خسارت‌های جانی و هم مالی به افراد خسارت‌دیده، پاسخگو باشند (همان).

۸-۲- پوشش بیمه‌ای برای سیستم‌های هوش مصنوعی در پزشکی

سیستم‌های هوش مصنوعی که در زمینه پزشکی مورد استفاده قرار می‌گیرند، مانند ربات‌های جراحی یا سیستم‌های تشخیص بیماری، در صورتی که باعث آسیب به بیماران شوند، نیاز به پوشش بیمه‌ای خاص دارند. در حال حاضر، بسیاری از بیمه‌ها از بیمه‌های سنتی مسئولیت پزشکی برای پوشش این نوع خسارات استفاده می‌کنند، اما این بیمه‌ها نیاز به اصلاح و تطابق با وضعیت فعلی دارند.

۸-۳- چالش قابلیت پیش بینی

از آنجا که هوش مصنوعی به دلیل ویژگی‌های خاص خود مانند یادگیری خودکار و تصمیم‌گیری مستقل ممکن است تصمیماتی بگیرد که پیش‌بینی آن‌ها برای انسان‌ها دشوار باشد، تعیین دقیق مسئولیت‌ها و جبران خسارت‌های ناشی از آن، یکی از چالش‌های اساسی بیمه‌ها به شمار می‌رود. برای حل این مسائل، برخی از پیشنهادات از جمله ایجاد بیمه‌های خاص هوش مصنوعی و ایجاد معیارهای دقیق برای تقسیم مسئولیت‌های بیمه‌ای مطرح شده است (مجله حقوق خصوصی، ۱۴۰۲).

۹- مسئولان احتمالی در خسارت ناشی از عملکرد هوش مصنوعی

مسئولیت به معنای پاسخگویی به جبران خسارات ناشی از رفتارهای غیرقانونی یا خارج از محدوده است. در عصر حاضر که تکنولوژی‌های جدیدی مانند هوش مصنوعی در زندگی بشر نفوذ کرده‌اند، چالش‌های جدیدی در خصوص مسئولیت این سیستم‌ها مطرح شده است. در حال حاضر بسیاری از سیستم‌های هوش مصنوعی توانایی انجام تصمیم‌گیری‌های مستقل را دارند، که ممکن است منجر به بروز خسارات برای اشخاص حقیقی یا حقوقی شود.

۹-۱- مسئولیت مدنی سازندگان و طراحان هوش مصنوعی

در نگاه اول، مسئولیت ناشی از عملکرد هوش مصنوعی باید به سازندگان و طراحان این سیستم‌ها اختصاص یابد. این امر با توجه به مسئولیت‌هایی که قانون‌گذار برای سازندگان محصولات مختلف در نظر گرفته است، منطقی به نظر می‌رسد. طبق ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی جمهوری اسلامی ایران،

«هر کسی که عمداً یا در اثر بی احتیاطی یا غفلت موجب ضرر به غیر گردد، باید آن را جبران کند». این ماده به وضوح مسئولیت ناشی از اقدامات خطاهای فنی و طراحی را متوجه سازندگان می‌کند (مکی و همکاران، ۱۴۰۳: ۷۵).

۹-۲- حاکمیت مسئولیت مبتنی بر خطر

در سیستم‌های هوش مصنوعی، ممکن است طراحان هیچ گونه خطایی در انجام اقدامات خود نداشته باشند، ولی با این وجود، خطرات مرتبط با عملکرد سیستم‌ها به طور غیرمستقیم برای اشخاص حقیقی یا حقوقی ایجاد شود. این مدل مسئولیت که در حقوق فرانسه تحت عنوان «مسئولیت مبتنی بر خطر» مطرح است، به ویژه در مواردی که سیستم‌های خودران یا دیگر سیستم‌های پیچیده هوش مصنوعی به کار می‌روند، کاربرد دارد. در این نوع مسئولیت، عدم توجه به خطرات بالقوه سیستم‌ها ممکن است به مسئولیت سازندگان منتهی شود (حسینی و یارحیان و یزدانی، ۱۴۰۳: ۱۲).

۹-۳- مسئولیت مدنی کاربران

برخی از قوانین فعلی در بسیاری از کشورهای جهان، از جمله ایران، برای برخی موارد خاص به مسئولیت کاربران در ارتباط با هوش مصنوعی اشاره دارند. به عنوان مثال، در صورتی که یک سیستم هوش مصنوعی در راستای برنامه‌ریزی‌های معین خود موجب بروز خسارت گردد، این ممکن است از جانب کاربر قابل پیش‌بینی نباشد. در این موارد، کاربران به عنوان مسئولین نهایی بهره‌بردار، باید پاسخگوی نتایج باشند. این رویکرد را می‌توان در ماده ۱۱ قانون تجارت الکترونیکی ایران نیز مشاهده کرد که در آن به مسئولیت استفاده‌کنندگان از سیستم‌های الکترونیکی اشاره شده است (قانون تجارت الکترونیکی، ۱۳۸۲: ۱۲).

۹-۴- مسئولیت مشترک

از نظر حقوقی، ممکن است مسئولیت در برخی موارد بین سازندگان، برنامه‌نویسان و کاربران به طور مشترک تقسیم شود. در این رویکرد، که در موارد مختلف مسئولیت‌ها به طور مشترک تقسیم می‌شوند، ممکن است خسارات ناشی از عملکرد هوش مصنوعی مساوی یا نسبی بین این گروه‌ها تقسیم گردد (حسینی، ۱۴۰۳: ۴۲).

۱۰- وضعیت قانونی مسئولیت مدنی هوش مصنوعی

در خصوص وضعیت قانونی شناسایی و تخصیص مسئولیت‌های ناشی از هوش مصنوعی، می‌توان به برخی قوانین جدید و به‌ویژه در سطح بین‌المللی اشاره کرد که به مسئولیت‌های مرتبط با فناوری‌های جدید و خودران پرداخته‌اند.

۱-۱- طرح حقوقی هوش مصنوعی اتحادیه اروپا

اتحادیه اروپا از سال ۲۰۲۱، طرحی را برای تنظیم مسئولیت‌های مرتبط با سیستم‌های هوش مصنوعی ارائه کرده است که یکی از مهم‌ترین هدف‌های آن، ایجاد چارچوب حقوقی برای تعیین مسئولیت‌ها در صورت بروز خسارات است. در این طرح تأکید شده است که هوش مصنوعی باید دارای یک نهاد مسئولیت حقوقی باشد که در صورت بروز خسارت، این نهاد پاسخگو باشد. این نهاد می‌تواند سازندگان سیستم یا کاربران آن باشد (کوهی، ۱۴۰۰: ۲۳). این طرح در تلاش است تا در چارچوب‌های قانونی مشخص کند که در صورت وقوع ضرر ناشی از یک سیستم هوش مصنوعی، مسئولیت‌ها باید به چه طریقی توزیع شوند.

۱-۲- وضعیت قوانین داخلی ایران

با وجود قانون مدنی و مسئولیت مدنی وقانون مجازات اسلامی ایران، این قوانین هنوز به طور مشخص به هوش مصنوعی و مسائل خاص آن نپرداخته‌اند. و نیاز به تصویب و به‌روزرسانی قوانینی وجود دارد که مسائل جدید ناشی از این فناوری‌ها را شفاف‌تر تنظیم کند. به عنوان مثال، در قانون مسئولیت مدنی ایران، هیچ اشاره مستقیمی به مسئولیت‌های مدنی ناشی از خطاهای هوش مصنوعی وجود ندارد و این می‌تواند منجر به مشکلات قضائی در تشخیص مسئولیت‌ها شود (سلیمی، ۱۴۰۱: ۱۲).. می‌توان بجای مسئولیت مدنی برای هوش مصنوعی پیشنهاد کرد که مسئولیت این سیستم تضمین شود. یعنی یا قانون تضمین کند یا خود مالک و خالق هوش مصنوعی (منظور صاحب و کاربر هوش مصنوعی است).

نتیجه گیری

با توجه به اینکه فناوری‌های هوش مصنوعی به طور گسترده در زندگی انسان‌ها نفوذ کرده‌اند، ضرورت دارد که مسئولیت‌های ناشی از این فناوری‌ها در سطح قانونی، و بیمه‌ای به طور جدی مورد توجه قرار گیرد. پیشنهاد می‌شود که آیین‌نامه‌ها و قوانین جدیدی برای تنظیم مسئولیت و بیمه هوش مصنوعی به تصویب برسد تا از بروز مشکلات حقوقی و اخلاقی در سیستم‌های مختلف جلوگیری شود. در عین حال، نهادهای نظارتی و پژوهش‌های علمی باید به طور مستمر به روزرسانی قوانین و تشخیص مشکلات جدید ناشی از هوش مصنوعی پرداخته و راهکارهای بهینه‌تری را ارائه دهند. لذا، تأسیس بیمه‌های خاص برای این گونه سیستم‌ها ضروری به نظر می‌رسد.

اهلیت داشتن این سیستم‌ها و به تبع آن مسئولیت داشتن آنها منجر به جبران خسارت‌های ناشی از حوادث هوش مصنوعی می‌شود که قابل بیمه شدن برای کاربران که صاحبان آن و حتی خود این سیستم می‌شود. مسئولیت مدنی در این حوزه می‌تواند در دو قالب مطرح گردد. می‌توان بجای مسئولیت مدنی برای هوش مصنوعی مسئولیت این سیستم را تضمین کرد یعنی یا قانون تضمین کند یا خود صاحب یا کاربر هوش مصنوعی.

در این صورت است که تمرکز از اهلیت مسئولیت می‌تواند به سمت اهلیت استحقاق رود چرا که قائل شدن این اهلیت برای هوش مصنوعی راحت‌تر از اهلیت مسئولیت است. چون قائل شدن اهلیت مسئولیت لازمه‌های وسیعی دارد که این سیستم از تحمل بسیاری از آنها عاجز است. به عنوان مثال فرض ضمان قهری که پیش نیاز آن ضمان خطا و کار نامشروع است که هوش مصنوعی ندارد چون تکلیفی نداشته است.

منابع

۱. آشنا، مهرداد. (۱۳۹۹) حقوق مسئولیت مدنی در دنیای دیجیتال و هوش مصنوعی، انتشارات سمت، تهران.
۲. کریمی، علی. (۱۴۰۰) چالش‌های مسئولیت مدنی در عصر هوش مصنوعی: بررسی تطبیقی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۳. جهانشاهی، حسین. (۱۴۰۱) مسئولیت‌های مدنی در فناوری‌های نوین و بیمه‌های مدرن، ماهنامه حقوقی، شماره ۵۶، صفحات ۳۴-۴۵.
۴. حسینی، مهدی. (۱۴۰۰) مسئولیت مدنی و قانونی در فناوری‌های نوین، انتشارات بازتاب حقوق، تهران.
۵. سلیمی، رضا. (۱۴۰۱) بررسی مبانی مسئولیت مدنی هوش مصنوعی در حقوق ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه تهران.
۶. کوهی، امیر. (۱۴۰۰) حقوق مسئولیت ناشی از فناوری‌های نوین: چالش‌ها و راهکارها، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی، تهران.
۷. کاتوزیان، ناصر. (۱۳۹۷) مسئولیت مدنی، انتشارات میزان، تهران.
۸. صفایی، محمد. (۱۳۹۸) آیین دادرسی مدنی، انتشارات گنج دانش، تهران.
۹. جواد صالحی، علیرضا. (۱۴۰۰) چالش‌های حقوقی ناشی از هوش مصنوعی، ماهنامه حقوقی، شماره ۷۵، صفحات ۱۵-۲۵.
۱۰. قانون مسئولیت مدنی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۹۶۲ میلادی، با اصلاحات و الحاقات بعدی.
۱۱. قانون تجارت الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۸۲، با اصلاحات و الحاقات بعدی.

۱۲. کاتوزیان، ناصر. (۱۳۹۶) آسیب‌شناسی مسئولیت مدنی و ضرورت‌های اصلاحی آن در دنیای معاصر، انتشارات میزان، تهران.
۱۳. صفایی، محمد. (۱۳۹۷) مسئولیت مدنی در نظام حقوقی ایران، انتشارات گنج دانش، تهران.
۱۴. حسین‌زاده، محسن. (۱۳۹۹) بررسی آثار حقوقی و بیمه‌ای مسئولیت‌های ناشی از هوش مصنوعی، مجله پژوهش‌های حقوقی، شماره ۴، صفحات ۵۰-۶۵.
۱۵. حیدری، علی. (۱۳۹۸) بررسی مسئولیت مدنی در فناوری‌های نوین با تاکید بر هوش مصنوعی، پایان‌نامه دکتری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۱۶. خاکی، علی. (۱۴۰۰) تحلیل حقوقی مسئولیت ناشی از عملکرد سیستم‌های هوش مصنوعی خودران، مجله حقوقی پژوهش‌های نوین، شماره ۱۲، صفحات ۹۸-۱۱۵.
۱۷. حسینی، ابوالفضل؛ یاریجان، یوسف؛ یزدانی، سیدمحمد. (۱۴۰۳) چالش‌های هوش مصنوعی و مبانی مسئولیت مدنی آن در فقه. پژوهش‌های تطبیقی فقه، حقوق و سیاست، ۶(۵)، ۱-۲۰.
۱۸. سینی، ابراهیم؛ محمدیان امیری، مهدی؛ خیراللهی، محمد(۱۴۰۳). بررسی فقهی مسئولیت مدنی در فناوری هوش مصنوعی. پژوهش‌های تطبیقی فقه، حقوق و سیاست، ۶(۴)، ۴۹-۶۶.
۱۹. حسینی، سیداحمد؛ هاشمی‌زاده، سیدعلی (۱۴۰۴). بررسی اعطای شخصیت حقوقی (شرکتی) به هوش مصنوعی. حقوق فناوری‌های نوین، ۶(۲)، ۱۴۷-۱۶۷.
۲۰. مکی، ام‌السادات؛ مکی، زینب‌السادات؛ کشکولیان، امیر (۱۴۰۳). بررسی مسئولیت ناشی از اعمال هوش مصنوعی در نظام حقوقی ایران. فقه، حقوق و علوم جزا، ۹(۳۲)، ۷۱-۷۹.
- ۲۱.

۲۲. Filipe Maia Alexandre ۲۰۱۷ (The Legal Status of Artificially Intelligent Robots Personhood, Taxation and Control), Degree of Master of Laws, under the supervision of Prof. Erik vermeulen, Tilburg University

۲۲. Fennell, M. (۲۰۲۰). *Artificial Intelligence and the Law: Liability and Regulation*, Harvard Law Review, ۱۳۴(۴), ۱۲۰۱-۱۲۳۵.

---

۲۳. Smith, J. & Roberts, K. (۲۰۲۲). *Liability in the Age of Artificial Intelligence*, Oxford University Press, Oxford.

۲۴. Veale, M., & van den Hoven, J. (۲۰۱۹). *The Ethical Implications of Artificial Intelligence Systems: A Legal Perspective*, *Journal of Law and Technology*, ۳(۱), ۲۱۰-۲۲۵.

۲۵. European Commission (۲۰۲۱). *Proposal for a Regulation laying down harmonized rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act)*, European Union.

A Legal Analysis of Granting Legal Capacity to Artificial Intelligence

Zahra Kordzadeh^۱ / Ahmad deylami^۲

Article Number: JHVMN-۲۶۰۲-۱۳۵۵

Abstract

With the advancement of artificial intelligence technologies and their increasing role in independent decision-making, the issue of granting legal capacity to these systems has become a major legal challenge. This research, using an analytical-comparative method, examines the conditions and consequences of this action, focusing its main analysis on civil liability and the possibility of insuring AI activities.

Traditional legal principles limit legal capacity to natural and legal persons (such as corporations) who possess independent will and intent. However, the progress of intelligent systems, especially autonomous ones, raises the question of whether, inspired by the concept of legal personality, a similar capacity can be considered for AI so that it can hold rights and duties and be directly held responsible for damages caused by its actions. This is particularly crucial in the field of civil liability; because in common practice, liability ultimately falls back on the manufacturers, owners, or users of the systems, which seems inadequate or unfair as AI's autonomy increases. The research findings indicate that granting limited legal capacity to AI, although complex, is feasible and can lead to a more equitable distribution of liability and more effective compensation for damages. This requires redefining legal concepts such as will and intent, as well as establishing regulatory frameworks and registration systems. In the field of insurance, this approach could lead to the creation of "specific liability insurance for AI," where the intelligent system has insurance coverage as an independent insured subject. Ultimately, realizing this idea necessitates a fundamental revision of current laws and the development of new regulations that recognize a novel legal personality for highly advanced intelligent systems, clearly defining the scope of their rights and duties, including liability for damages and insurance mechanisms.

Keywords: Legal status, artificial intelligence, civil liability, insurance, civil law, legislation.

^۱. PhD Student, Department of Private Law, University of Qom, Qom, Iran. (Corresponding Author) kordzadehzahra@gmail.com

^۲. Associate Professor, Department of Private Law, University of Qom, Qom, Iran. a-deylami@qom.ac.ir

